

LJUDSKO PRAVO NA RAD

Prof.dr. Sead Dizdarević
Amina Hajdarević, BA

Ljudsko pravo na rad

- o Posmatrajući kroz historiju i različite političke sisteme legislativu odnosno pravne izvore koji su trebali da budu garancija radnicima za ostvarivanje njihovih prava moguće je zaključiti da su pravni propisi vrlo sporo nastajali i da praktički do početka 19. stoljeća ili na samom kraju 18. stoljeća se prvi put naziru obrisi konkretnih propisa koji su služili kao izvor radnog prava odnosno izvor prava za oblast rada .

Izvori radnog prava

o U našem pravnom sistemu definiraju se kao slijedeći izvori:

1. državni propisi,
2. kolektivni ugovori,
3. opšti akti poslodavaca,
4. običajno pravo,
5. sudska praksa i
6. međunarodni izvori radnog prava.

Domaći izvori radnog prava

- o Ustav
- o Zakoni (zakoni o radu kao *lex specialis* normi iz oblasti rada)
- o Podzakonski akti

PROPIISI IZ OBLASTI RADA

◉ Nivo države BiH

- Zakon o radu u institucijama BiH („Sl.glasnik BiH“ br. 26/04, 7/05 i 48/05)
- Zakon o državnoj službi u institucijama BiH („Sl.glasnik BiH“ br. 12/02, 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07 i 43/09)

○ NIVO F BiH

- Zakon o radu („Sl.novine FBiH“, br.),
- Zakon o štrajku („Sl.novine FBiH“, broj 14/00),
- Zakon o zapošljavanju stranaca („Sl.novine FBiH“, broj 8/99),
- Zakon o vijeću zaposlenika („Sl.novine FBiH“, broj 39/04),
- Zakon o zaštiti na radu („Sl.novine FBiH“, br. 22/90 – u proceduri je donošenje novog zakona),
- Zakon o državnoj službi u FBiH („Sl.novine FBiH“, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05 i 8/06),
- Zakon o namještenicima u organima državne službe u FBiH („Sl.novine FBiH“, broj 49/05),
- Opći kolektivni ugovor za teritorij FBiH („Sl.novine FBiH“, broj 54/05)

USTAV

- Ustav je opšta pravna norma svake pravne države koji na poseban način u formi opštosti uređuje društvenog pravnog i državnog uređenja a u tom dijelu je i određeni dio izvora radnog prava koji se prije svega odnose na ustavno definiranje ljudskog prava na rad kao osnovnog prava.
- Ustav kao opšta pravna norma nema posebne elementi konkretnosti vezano za regulisanje prava i obaveza jer on prije svega uređuje osnovna društvena i državna pitanja vezana za unutarnje ustrojstvo države i nadležnosti i druga pitanja koja su od posebnog interesa za državu kao cjelinu, mada se u ustavima pojedinih zemalja regulišu i neka konkretnija pitanja vezano za ostvarivanje ljudskog prava na rad.

ZAKONI KAO IZVOR RADNOG PRAVA

- ⊙ Zakoni su pojedinačne pravne norme koje se kvalifikuju kao najvažniji konkretni izvori radnog prava poslije ustava.
- ⊙ Zakon je u principu pravna norma koja najvećim dijelom reguliše sva osnovna pitanja vezana za rad i procese rada kao i ostvarivanje prava i obaveza i radnika i poslodavaca u užem i u širem smislu.
- ⊙ **Vrlo često zakonima nije moguće obuhvatiti sva ostala pitanja tako da veliki dio pitanja i prava koja se daju zakonom ostaju neregulisana tako da je upravo kroz historiju posmatrajući a i u novije vrijeme najveći dio tih pitanja ostavljen je da se uređuje na bazi kolektivnog pregovaranja između radnika, poslodavaca, vlade i uz učešće sindikata kao organizacije koja štiti prava radnika iz oblasti rada.**

- ⊙ Zakon je najvažniji primarni izvor radnog prava i on reguliše primjenu odgovarajućih prava i obaveza u svom dijelu koji se naziva **dispozicija**, gdje se praktično propisuju sva prava i obaveze, kako radnika tako i poslodavaca.
- ⊙ Zakon kao pojedinačna pravna norma pored dispozicije koja se kvalifikuje kao **pretpostavljeno pravilo ponašanja u oblasti rada** sadrži i drugi dio pravne norme koji se zove **sankcija**, odnosno propisuje kaznene mjere za neizvršavanje takvih obaveza što mu daje ekskluzivitet u njegovoj primarnosti da se zakoni kao pojedinačne pravne norme kvalifikuju kao najvažniji izvor radnog prava i oni imaju prednost u primjeni u odnosu na sve druge domaće izvore radnog prava koji se također koriste u onim pitanjima koja nisu zakonom regulisana.

PODZAKONSKI AKTI

- ◉ Podzakonski propisi imaju nižu pravnu snagu od zakona
- ◉ Njihova osnovna karakteristika je da se podzakonskim propisima ne mogu davati prava iz oblasti rada niti propisivati obaveze kako radnicima tako i poslodavcima jer **njihova osnovna uloga jeste da kroz njihovo regulisanje se potpomaže provedba prava iz oblasti rada, što u svakom slučaju ima veoma značajnu karakteristiku jer mnoga pitanja u zakonu koja se odnose na prava i obaveze radnika su data u opštosti a podzakonskim aktima.**
- ◉ Ona se reguliraju i na bazi tih akata, a prije svega uredbi iz oblasti rada kao podzakonskih akata imaju važnu ulogu da se realiziraju prava koja su predviđena zakonom.

MEĐUNARODNI IZVORI

- ⊙ Akta međunarodnog karaktera su:
 - međunarodni ugovori,
 - međunarodne konvencije
 - međunarodne preporuke iz oblasti rada
- Da bi ovi akti postali cjelokupan dio izvora radnog prava u domaćem zakonodavstvu treba da budu ratificirane i usvojene od domaćih organa vlasti i postanu dio jedinstvenog pravnog sistema.

- ◉ **Opšta karakteristika za primjenu međunarodnih dokumenata općenito, a tako i iz oblasti radnog prava jeste princip inkorporacije i primjene takvih zakona u direktnoj formi supremacije jednih međunarodnih dokumenata koji se direktno mogu primjenjivati u domaćem zakonodavstvu ili primjene standarda iz tih dokumenata koji će se preuzeti u domaćoj legislativi iz oblasti rada.**
- ◉ **U Bosni i Hercegovini je primjenjen mještoviti princip koji se odnosi prije svega na nastojanje radnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini da se evropski principi i principi Međunarodne organizacije rada izraženi kroz međunarodne ugovore, konvencije ili preporuke inkorporiraju u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine**

- ⊙ **Konvencije tj. međunarodne konvencije su također važan izvor radnog prava tako da je Bosna i Hercegovina u proteklom periodu usvojila veliki dio konvencija iz oblasti rada kao međunarodnih pravnih akata prije svega akata koje donosi Opšta konferencija Međunarodne organizacije rada i one također u načelu supremacije imaju prioritet u korištenju na prostoru Bosne i Hercegovine ili u formi njihove primjene u formi standarda u postojećim zakonima iz oblasti rada u Bosni i Hercegovini.**

- ◉ **Bosna i Hercegovina također prihvata načela primjene konvencija koja su posebno propisana u smislu načela obaveznosti primjene konvencije ili načela zaštite minimuma prava iz te oblasti koji je propisan odgovarajućom konvencijom.**
- ◉ **Sva pravila koja se propisuju od strane organa Međunarodne organizacija rada vezano za primjenu prihvatanje i ratifikaciju izvora međunarodnog prava u nekom domaćem zakonodavstvu su jasno propisana i primjenjuju se kod nas u Bosni i Hercegovini što za naš evropski put ima poseban značaj da prihvatamo bez obzira na složenost ustavnog sistema u Bosni i Hercegovini takav način primjene konvencija iz oblasti rada kao izvor domaćeg radnog prava.**

- ⊙ **Preporuke i njihova razlika od konvencija** ima također proceduralni dio koji se primjenjuje u Bosni i Hercegovini jer praktično preporuke imaju nižu pravnu snagu od drugih pravnih akata koji se donose na internacionalnom planu, prije svega na Opštoj konferenciji Međunarodne organizacije rada tako da preporuke koje usvoji Međunarodna konferencija rada su niži pravni akti od konvencija ili od međunarodnih ugovora.
- ⊙ Ove preporuke služe kao orijentacija državama članicama za preuzimanje odgovarajući mjera u nacionalnom zakonodavstvu u regulisanju određenih pitanja da se ona ujednače u zemljama članicama ili u okruženju.

- ⊙ **Međunarodni ugovori** posebno definiraju određena pitanja vezana konkretno u slučaju radnog prava kao izvor radnog prava bilo da se radi o radnom pravu, socijalnim pravima, socijalnom osiguranju ili nekim drugim pravima vezanim za rad.
- ⊙ Posebno se međunarodnim ugovorima reguliraju i neka druga prava koja proističu iz rada i ona na jedinstven način regulišu prava i obaveze subjekata na koje se oni odnose kako bi praksa regulisanja tih pitanja u zemljama članicama i drugim zemljama bila ujednačena.